

ANAYASA MAHKEMESİ

Esas Numarası: 2023/43

Karar Numarası: 2023/141

Karar Tarihi: 26.07.2023

Resmi Gazete Sayısı: 32343

Resmi Gazete Tarihi: 18.10.2023

5271 SAYILI CEZA MUHALEMESİ KANUNUNUN 253. MADDESİNİN (19) NUMARALI FIKRASININ BEŞİNCİ CÜMLESİNİN “Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz;...” BÖLÜMÜNÜN İPTALİ

Özeti: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 6/12/2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun'un 24. maddesiyle değiştirilen 253. maddesinin (19) numaralı fıkrasının beşinci cümlesinin “Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz;...” bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğu ve İPTALİ Hakkında.

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: İzmir 2. Asliye Ticaret Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 6/12/2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun'un 24. maddesiyle değiştirilen 253. maddesinin (19) numaralı fıkrasının beşinci cümlesinin “Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz;...” bölümünün Anayasa'nın 10., 13., 17., 35. ve 36. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Maddi ve manevi tazminat talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un 253. maddesinin itiraz konusu kuralın da yer aldığı (19) numaralı fıkrası şöyledir:

“(19) Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksitli bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. **Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.**”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR ve Muhterem İNCE'nin katılımlarıyla 9/3/2023 tarihinde yapılan ilk inceleme

toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Onur MERCAN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. 5271 sayılı Kanun'un 253. maddesinin (1) numaralı fıkrasında şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek kişi ya da özel hukuk tüzel kişisinin *uzlaştırılması* için girişimde bulunulacak suçlar sayılmıştır.

4. Anılan maddenin (2) numaralı fıkrasında soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak *uzlaştırma* yoluna gidilebilmesi için kanunda açık hüküm bulunması gerektiği, (3) numaralı fıkrasında ise soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda ve ısrarlı takip suçunda *uzlaştırma* yoluna gidilemeyeceği, *uzlaştırma* kapsamına giren bir suçun bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmiş olması hâlinde de *uzlaşma* hükümlerinin uygulanmayacağı ifade edilmiştir.

5. Maddenin (4) numaralı ila (25) numaralı fıkralarında *uzlaşma* işlemlerine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

6. (19) numaralı fıkrada *uzlaşma* sonucunda şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi hâlinde hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararının verileceği, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumunda 171. maddedeki şartlar aranmaksızın şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verileceği, erteleme süresince zamanaşımının işlemeyeceği, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra *uzlaşmanın* gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde 171. maddenin (4) numaralı fıkrasındaki şart aranmaksızın kamu davasının açılacağı, *uzlaşmanın* sağlanması durumunda soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davasının açılmayacağı, açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılacağı, şüphelinin edimini yerine getirmemesi hâlinde *uzlaşma* raporu veya belgesinin 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 38. maddesinde yazılı ilam niteliğini haiz belgelerden sayılacağı öngörülmüştür.

7. Söz konusu fıkranın beşinci cümlesinin "*Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz;...*" bölümü itiraz konusu kuralı oluşturmaktadır. Bu itibarla kural uyarınca *uzlaşmanın* gerçekleşmesi durumunda ceza soruşturmasına konu suç nedeniyle tazminat davası açılmayacaktır.

B. İtirazın Gerekçesi

8. Başvuru kararında özetle; *uzlaşmanın* bir edim karşılığında gerçekleşmesinin yanı sıra mağdurun talep etmemesi hâlinde herhangi bir edime bağlı olmaksızın da gerçekleşebileceği, mağdurun şikâyetten vazgeçmesi durumunda şahsi haklarından da vazgeçtiğini açıkça belirtmediği sürece tazminat davası açma hakkının bulunmasına karşılık kural uyarınca *uzlaşma* teklifinin kabul edilmesi durumunda tazminat davası açma hakkının ortadan kalkmasının eşitlik ilkesiyle bağdaşmadığı, herhangi bir edim karşılığı olmadan *uzlaşmanın* gerçekleşmesi durumunda tazminat davasının açılmamasının orantılılık

ilkesiyle çeliştiği, kuralın bedeni zararlar yönünden kişinin yaşam, maddi-manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına aykırı olduğu ayrıca çalışma gücü kaybının mülkiyet hakkıyla bağlantılı olması nedeniyle mülkiyet hakkını da ihlal ettiği, doğrudan yargısal bir denetime tabi olmayan *uzlaştırma* sürecinin sonunda *uzlaşmanın* gerçekleşmesi hâlinde dava açılmamasını haklı kılacak nesnel bir nedenin bulunmadığı, kuralda *uzlaştırma* kurumu ile amaçlanan kamusal yarar ile zarar görenin kişisel yararı arasında dengenin sağlanamadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 10., 13., 17., 35. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

9. Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" denilmektedir. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir (AYM, E.2021/9, K.2022/4, 26/1/2022, § 28).

10. Hak arama özgürlüğünün temel unsurlarından biri mahkemeye erişim hakkıdır. Mahkemeye erişim hakkı, hukuki bir uyuşmazlığın bu konuda karar verme yetkisine sahip bir mahkeme önüne götürülmesi hakkını da kapsar. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir (AYM, E.2021/20, K.2022/84, 30/6/2022, § 10).

11. Kuralda *uzlaşmanın* sağlanması hâlinde tazminat davası açılmayacağı öngörülmüştür. Ceza soruşturmasına konu suç nedeniyle zarara uğrayan kişilerin maddi ve manevi tazminat talebiyle yargı mercilerine başvurabilmeleri mahkemeye erişim hakkının bir gereğidir. Bu itibarla *uzlaşmanın* sağlanması hâlinde ilgililerin soruşturma konusu suç nedeniyle uğradıkları zararın tazmini talebiyle yargı mercilerine başvurulabilmesine imkân tanımayan kural, mahkemeye erişim hakkını sınırlamaktadır.

12. Anayasa'nın 13. maddesinde "*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz*" denilmiştir. Buna göre mahkemeye erişim hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

13. Kanunilik ölçütü uyarınca Anayasa'nın 13. ve 36. maddeleri kapsamında mahkemeye erişim hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaştırılabilir ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir.

14. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması icap eden bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13.

maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye bağlanan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

15. 5271 sayılı Kanun'un 253. maddesinin (1) ila (3) numaralı fıkraları uyarınca hangi suçlar hakkında *uzlaşmanın* sağlanabileceği belirlidir. Kuralda *uzlaşmanın* sağlanması hâlinde açılmayacağı öngörülen davalar soruşturma konusu suç nedeniyle açılacak tazminat davalarıdır. Kuralın lafzında herhangi bir sınırlama bulunmadığından *uzlaşmanın* sağlanması durumunda maddi tazminat talebinin yanı sıra manevi tazminat talebiyle de yargı mercilerine başvurulması mümkün değildir. Başka bir ifadeyle kural hem maddi hem de manevi tazminat davalarını kapsamaktadır. Buna göre kuralın *uzlaşmanın* sağlanması hâlinde açılmayacağı öngörülen davalar yönünden kapsamı da belirlidir.

16. Bu itibarla kuralda hangi hâl ve şartlarda, hangi davaların açılmayacağı hususlarının herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel şekilde düzenlendiği gözetildiğinde kuralın kanunilik şartını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

17. Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Öte yandan Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler, özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebilir.

18. Anayasa'nın 141. maddesinin dördüncü fıkrasında "*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.*" denilmektedir. Yargı mercilerinin makul olmayan bir iş yükü ile karşı karşıya kalmaları hâlinde anılan görevi yerine getirmeleri güçleşebilecektir (AYM, E.2022/61, K.2022/101, 8/9/2022, § 32).

19. *Uzlaşma*, tahkim, dostane çözüm ve arabuluculuk gibi yöntemlere ilişkin yasal düzenlemeler uyuşmazlıkların daha kısa sürede ve daha az masrafla sonuçlandırılmasının yanı sıra yargının iş yükünün hafifletilmesine de hizmet etmektedir (bu yöndeki değerlendirmeler için bkz. AYM, E.2006/106, K.2009/124, 1/10/2009). Başka bir deyişle *uzlaşma* kurumu sayesinde şüpheli işlediği fiilin sonuçlarını giderme imkânı elde etmekte, devlet ise yaptırım uygulamak için yapacağı birçok giderden kurtulmaktadır (AYM, E.2013/20, K.2013/50, 3/4/2013).

20. Kuralda suç teşkil eden fiilin gerçekleştirilmesi sebebiyle ortaya çıkan uyuşmazlığın alternatif uyuşmazlık çözüm yoluyla ortadan kaldırılması ve bu suretle yargının iş yükünün hafifletilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın Anayasa'nın devlete yüklediği ödevler bağlamında meşru bir amacının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte kuralın meşru bir amacının bulunmasının yanı sıra ölçülü olması da gerekir.

21. Anayasa'nın 13. maddesinde güvence altına alınan *ölçülülük* ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın amaca ulaşmaya elverişli olmasını, *gereklilik* amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise hakka getirilen sınırlama ile amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Buna göre kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın elverişlilik, gereklilik ve orantılılık alt ilkelerine aykırı olmaması gerekir.

22. Ceza soruşturması kapsamında *uzlaşmanın* sağlanması hâlinde tazminat davası açılmamasının yargının iş yükünün hafifletilmesine katkıda bulunacağı açıktır. Ayrıca ceza

soruşturması kapsamındaki *uzlaştırma* işlemlerinde hukuk uyuşmazlığını sona erdirebilecek nitelikteki hükümlerin öngörülmesi kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamındadır. Bu itibarla kuralın yargının iş yükünün hafifletilmesi amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

23. Anılan Kanun'un itiraz konusu kuralın yer aldığı 253. maddesinin (5) numaralı fıkrasında *uzlaşma* teklifinde bulunulması hâlinde kişiye *uzlaşmanın* mahiyeti ve *uzlaşmayı* kabul veya reddetmesinin hukuki sonuçlarının anlatılacağı belirtilmiştir. Buna göre ilgililere *uzlaşmanın* gerçekleşmesi durumunda tazminat davası açamayacakları yönünde bilgi verilecektir. Bu itibarla kişinin tazminat davası açamayacağının bilincinde olmadan *uzlaşması* ihtimalinin önüne geçebilecek önemli bir güvencenin bulunduğu anlaşılmaktadır.

24. Diğer yandan anılan maddenin (17) numaralı fıkrasında Cumhuriyet savcısının, *uzlaşmanın* tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlemesi hâlinde *uzlaştırma* raporunu veya ilgili belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza edeceği belirtilmek suretiyle *uzlaşmanın* ilgililerin özgür iradeleriyle gerçekleşmesine ayrıca bu kapsamdaki edimin de hukuka uygunluğunun sağlanmasına yönelik bir hüküm de öngörülmüştür.

25. *Uzlaşma* sürecinde suç nedeniyle ortaya çıkan tüm sonuçların öngörülebildiği ve gerçek zararın belirlenebildiği durumlarda *uzlaşan* kişinin tazminat davası açamamasının anayasal bir soruna sebep olmayacağı açıktır. Zira anılan süreçte öngörülebilir ve hesaplanabilen zararlar yönünden *uzlaşılması* durumunda ilke olarak uyuşmazlık ortadan kalkmış olacaktır.

26. Buna göre *uzlaşan* kişinin tazminat davası açamamasının katlanılamayacak bir külfet olmadığından söz edebilmek için soruşturma konusu suç nedeniyle uğranılan zarar *uzlaşma* görüşmeleri esnasında en azından yaklaşık olarak belirlenebilmelidir. Başka bir ifadeyle gerçek zararın altında kalan bir edim karşılığında *uzlaşan* kişinin edimi aşan kısım yönünden tazminat davası açmaktan vazgeçmiş sayılabilmesi için *uzlaşma* sürecinde zararı öngörebilmesi gerekir.

27. Suç teşkil eden fiil nedeniyle uğranılan zararın *uzlaşma* süreci içinde bilinmesinin her durumda mümkün olmayacağı, özellikle maluliyet oranı gibi teknik bazı verilere ihtiyaç duyulan hâllerde *uzlaşma* süreci içinde zararın sağlıklı şekilde belirlenebilmesinin güçleşeceği açıktır. Başka bir ifadeyle taraflara *uzlaşmanın* sağlanmasının sonuçları hakkında bilgi verilmesi öngörülmüş ise de teknik birtakım verilerle ve ayrıntılı hesaplamalarla ortaya konulabilecek zararın *uzlaşma* görüşmeleri esnasında belirlenmesi mümkün olmayabilir. Buna göre ilgililerin *uzlaşmanın* sağlanması durumunda edimi aşan ve tazminat davasına konu edilemeyecek zarara ilişkin her durumda eksiksiz ve doğru bilgiye sahip olabilecekleri söylenemez.

28. Bu bağlamda *uzlaşma* görüşmeleri esnasında sağlıklı şekilde belirlenmesi güç veya öngörülmesi mümkün olmayan zararlara ilişkin açılacak davalar yönünden herhangi bir ayırım yapılmaksızın *uzlaşmanın* sağlanması durumunda tazminat davası açılmayacağını düzenleyen kuralla ilgililere katlanamayacakları bir külfet yüklenmiştir. Başka bir deyişle kuralda yargının iş yükünün azaltılması amacıyla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlama arasında makul bir denge kurulamamıştır.

29. Bu itibarla kuralın orantılık alt ilkesi yönünden *ölçülülük* ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

30. Açıklanan nedenle kural, Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kadir ÖZKAYA, Recai AKYEL, Yıldız SEFERİNOĞLU, İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu görüşe katılmamışlardır.

Kural, Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 10., 17. ve 35. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

IV. HÜKÜM

4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 6/12/2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun'un 24. maddesiyle değiştirilen 253. maddesinin (19) numaralı fıkrasının beşinci cümlesinin "*Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz;...*" bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Kadir ÖZKAYA, Recai AKYEL, Yıldız SEFERİNOĞLU, İrfan FİDAN ile Muhterem İNCE'nin karşıoqları ve OYÇOKLUĞUYLA 26/7/2023 tarihinde karar verildi.